

DEIGLA

ÍBÚAKÖNNUN LANDSHLUTANNA 2020

Gögn og aðferðir

Vífill Karlsson

Deigla: Rit atvinnuþróunarfélaganna, Byggðastofnunar og landshlutasamtakanna

Nr. 2 2021

Júní 2021

ISSN 2672-6459

SSV

EFNISYFIRLIT

1	Inngangur	4
2	Gögn	5
3	Aðferðir	9
3.1	Aðferðir í úrvinnslu innan hvers landshluta	9
3.1.1	Innri stöðu- og mikilvægisgreining	9
3.1.1.1	Staða og mikilvægi búsetuskilyrðanna	9
3.1.1.2	Breyting stöðu og mikilvægi búsetuskilyrðanna á milli kannanna	11
3.2	Aðferðir í samanburði á milli allra landshluta	12
3.2.1	Ytri stöðu- og lýðfræðigreining	12
3.2.2	Ytri stöðu- og mikilvægisgreining	13
3.2.2.1	Landfræðileg frávikagreining	14
3.2.2.2	Sældarlífseinkunn	15
3.2.3	Ytri stöðu- og temagreining	16
4	Viðauki	18
4.1	Merkingar búsetupátta eða búsetuskilyrða, skilgreiningar og flokkun	18
4.2	Skilgreining landsvæða	19
4.3	Staða búsetuskilyrðanna og staðalfrávik milli landsvæðanna	20
4.4	Mikilvægi búsetuskilyrðanna og staðalfrávik milli landsvæðanna	21
4.5	Spurningar könnunarinnar	21
4.6	Stærð úrtaks með tilliti til þýðis	24
5	Heimildaskrá	25

MYNDIR

Mynd 1: Landshlutar könnunarinnar - Svæðaskipting.....	5
Mynd 2: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða á landinu öllu 2020	10
Mynd 3: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða – skýringarmynd.....	10
Mynd 4: Breyting á stöðu og mikilvægi búsetuskilyrða – skýringarmynd.....	11
Mynd 5: Hversu hamingjúsamur ertu á skalanum 1 til 10.....	13
Mynd 6: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða - dæmi.....	14
Mynd 7: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða atvinnuúrvals – dæmi með lituðum fjórðungum.....	15
Mynd 8: Heimilin á Borgarfjarðarsvæði 2016	16
Mynd 9: Mikilvægi búsetuskilyrða í íbúakönnun 2020 ásamt staðalfráviki milli landsvæða.....	20
Mynd 10: Mikilvægi búsetuskilyrða í íbúakönnun 2020 ásamt staðalfráviki milli landsvæða	21

TÖFLUR

Tafla 1: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landshluta 2016/2017 og 2020.....	6
Tafla 2: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landsvæði 2016/2017 og 2020	7
Tafla 3: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landshluta brotið upp eftir hópum.....	8
Tafla 4: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landsvæði brotið upp eftir hópum	8
Tafla 5: Merkingar á þáttum sem kallaðir eru búsetuskilyrði í þessari greiningarvinnu.	18
Tafla 6: Skilgreiningar landsvæða m.t.t. sveitarfélaga og landshluta.	19
Tafla 7: Stærð úrtak og þýðis.....	24

1 INNGANGUR

Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi hafa frá árinu 2004 gert íbúakönnun á þriggja ára fresti til að kanna viðhorf íbúa landshlutans til ýmissa mikilvægra mála og hvort sú afstaða taki breytingum frá einu ári til annars. Könnuninni er einnig ætlað að vera innlegg í rannsóknir á búferlaflutningum og vinnumarkaði á Vesturlandi og munu gögnin geta nýst í frekari rannsóknir á því sviði.

Eftir allnokkuð þróunarferli, sem lesa má um í inngangi skýrslunnar fyrir Vesturland (Vífill Karlsson, 2017, bls. 8-7), var ákveðið að bjóða öðrum landshlutum að vera með. Það þáðu Suðurland, Reykjanes, Vestfirðir og Norðurland vestra árin 2017 og 2016. Árið 2020 bættust Norðurland eystra við og Austurland. Byggðastofnun er líka aðili að þessari rannsókn. Þó svo tölur yfir höfuðborgarsvæðið sé að finna hér þá eru samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu ekki aðili að rannsókninni þrátt fyrir boð um það.

Meginmarkmið könnunarinnar var að draga fram afstöðu íbúa einstakra landshluta til ýmissa þátta sem telja má meðal mikilvægustu búsetuskilyrða heimilanna. Auk þess var grennslast fyrir um hvort fólk íhugaði brottflutning og ánægju þess með að búa á viðkomandi stöðum, svo eitthvað sé nefnt.

Í skýrslunni er að finna lýsandi greiningu á niðurstöðum sem birtist í punkta- og súluritum sem ætlunin er að lýsa í þessu riti og er það hluti af öðru riti þar sem nánast eingöngu er að finna niðurstöðurnar í formi lýsandi greiningar (Vífill Karlsson & Helga María Pétursdóttir, 2021) sem hoppa má beint á með því að smella [hér](#).

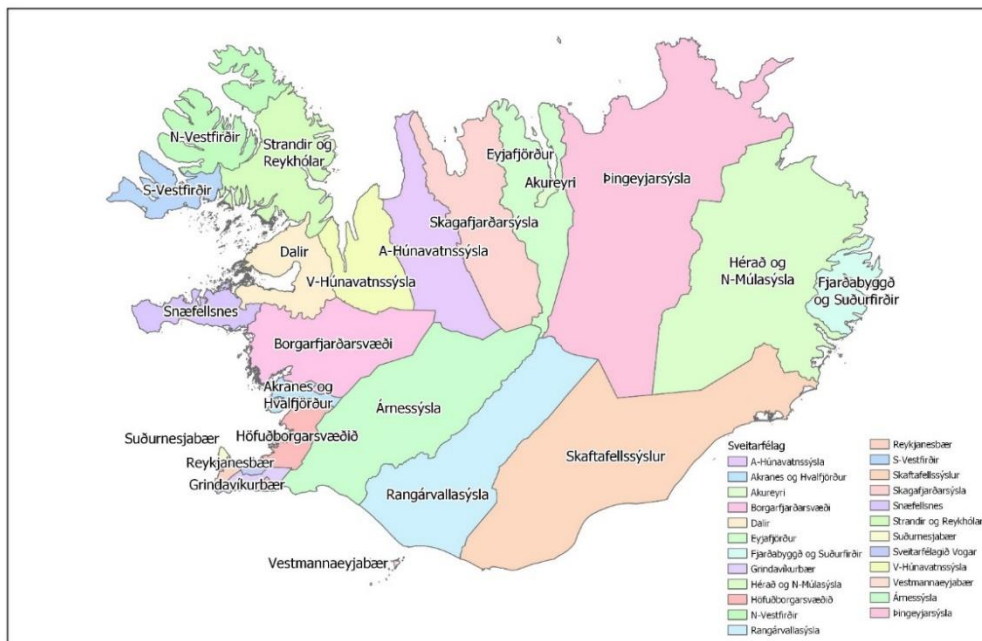
Skýrslan var unnin af Samtökum sveitarfélaga á Vesturlandi. Höfundar hennar eru Vífill Karlsson og Helga María Pétursdóttir. Rannsóknarstofnun Háskólans á Akureyri (RHA) safnaði netföngum eftir úrtakslista frá Þjóðskrá. Prófarkalestur var í höndum Önnu Steinsen. Er öllum þakkað samstarfið.

2 GÖGN

Spurningakönnun, sem var netkönnun, var lögð fyrir íbúa allra þessara landshluta, en þó í fimm aðskildum aðgerðum: 1) Fengið var slembiúrtak meðal íbúa landshlutanna úr þjóðskrá. 2) Hringt var í hópinn og honum boðið að taka þátt. Jákvæðir voru beðnir um netfang en þeim sem ekki vildu svara með þeim hætti var boðið upp á póstkönnun. 3) Síðan var könnunin send út, ýmist með tölvupósti eða hefðbundinni póstsendingu. Þar næst var þátttakendum vefkönnunarinnar send áminning tvisvar en stundum oftar ef þörf var á. 4) Svör með hefðbundnum póstsendingum voru sett saman við þau svör sem komu með vefkönnun. 5) Úrvinnsla.

Sérstakt átak var gert að þessu sinni til að fá fleiri þátttakendur af erlendum uppruna. Enn færri úr þeim hópi komu eftir fyrrgreindri aðferð sérstaklega í verkliðum 1) og 2). Þess vegna var haft samband við þennan hóp í gegnum fésbókar hópa fyrir innflytjendur á Íslandi. Einnig var haft samband við sveitarfélög og þau beðin um aðstoð í þessum tilgangi t.d. í gegnum fjölmenningsfulltrúa þeirra ef slík stöðugildi voru fyrir hendi.

Í fyrstu könnunum, sem voru bara gerðar á Vesturlandi, var því skipt upp í fjögur mismunandi svæði: Fyrst voru Akranes og Hvalfjarðarsveit sett saman í eitt svæði, svo Borgarbyggð og Skorradalshreppur, næst sveitarfélögin á Snæfellsnesi og að síðustu var Dalabyggð í einu svæði. Með hliðsjón af þessari reynslu af Vesturlandi fengu aðstæður innan hvers landshluta, sem metnar voru af hverju atvinnuþróunarfélagi eða landshlutasamtökum, að ráða því hvernig þau voru brotin upp. Stundum samanstóðu þau af einu sveitarfélagi og stundum fleirum. Skilgreiningarnar má finna í viðauka, kafla 4.2.

Mynd 1: Landshlutar könnunarinnar - Svæðaskipting

Könnunin var framkvæmd í einu lagi fyrir alla landshluta og hófst í byrjun september 2020 og lauk í lok október fyrir flesta. Fólki af erlendum uppruna voru gefnar tvær vikur aukalega. Við framkvæmdina var stuðst við úrtaksviðmið Veal (2006) en þó með mikilli varúð. Ákveðið var að vinna þetta í samráði við RHA og byggja á reynslu þeirra í svona verkefnum. Hún var sú að ekki næst í nema u.þ.b. 78% þeirra sem eru á úrtakslista þegar hringt er. Þá samþykkir u.þ.b. helmingur að taka þátt í könnuninni og gefur upp netfang eða heimilisfang. Af þeim svarar eingöngu helmingur könnuninni á endanum. Út frá þessari reynslu var úrtakið reiknað. Hins vegar er svörun á flestum svæðum frekar góð þegar miðað er við úrtaksreglu Veal (2006) eins og sjá má í viðauka hér aftarlega í skýrslunni.

Tafla 1: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landshluta 2016/2017 og 2020

LH*	Landshluti	Íbúar, fjöldi	Íbúar 18 ára og eldri	Fjöldi svara '16'17	Fjöldi svara 2020	Núna / síðast
AL	Austurland	10.739	8.218		914	
HB	Höfuðborgarsvæðið	233.034	181.354		1.435	
NE	Norðurland eystra	30.600	23.666		1.673	
NV	Norðurland vestra	7.322	5.703	915	809	88%
SL	Suðurland	30.833	24.099	1.750	1.619	93%
SN	Suðurnes	27.829	21.376	1.101	1.189	108%
VF	Vestfirðir	7.115	5.570	1.081	979	91%
VL	Vesturland	16.662	12.784	1.197	1.635	137%
	Samtals	364.134	282.770	5.949	10.253	172%

Yfirlit yfir þátttöku í könnuninni er að finna í töflunum hér. Fyrst er að finna yfirlit yfir landshlutana (Tafla 1) og síðan landsvæðin (Tafla 2). Þar má sjá fjölda íbúa á viðkomandi landsvæðum og síðan fjölda þeirra sem voru 18 ára og eldri því það er í rauninni sá hluti íbúanna sem boðin var þátttaka (þýðið). Svo er gefinn upp fjöldi svara og svo fjöldi svara í fyrri íbúakönnun. Að lokum var reiknað hversu stór hluti þátttakenda var sem hlutfall af fjölda þátttakanda í fyrri könnun (Núna/síðast). Þar sést að Vesturland bætti sig mest en Suðurnes næst mest. Þátttakan var síðan lakari í öðrum landshlutum (Tafla 1). Austurland, höfuðborgarsvæðið og Norðurland eystra voru ekki með í fyrri könnun og því engin samanburður af þessu tagi.

Samskonar yfirlit er að finna yfir landsvæðin (Tafla 2). Þar sést t.d. að Reykjanesbær jók þátttöku sína mest á milli kannanna þá Snæfellsnes og Akranes og Hvalfjörður. Á flestum svæðum hefði verið best að komast með þátttökuna í um 300. Við sjáum að Grindavíkurbær náði því ekki, Sveitarfélagið Vogar, Dalir, S-Vestfirðir, Strandir- og Reykhólar, V-Húnavatnssýsla, og A-Húnavatnssýsla. Vissulega eru þarna svæði sem eru mjög fámenn og taka þarf tillit til þess en varkárni þarf við túlkun niðurstaðnanna. Þess ber þó að geta að fjöldi í þessari könnun hefur stundum verið minni á hverju svæði – sérstaklega á meðan þetta voru póstkannanir – og hefur reynslan sýnt að mikilvægara er að stuðst sé við tilviljunarkennt úrtak eins og hér var gert en að nákvæmlega nægjanlegur fjöldi náist (Vífill Karlsson, 2017). Í þessu samhengi er einnig rétt að benda á að mikil umræða er um það hversu góð viðmið, eins og marktektarkrafa, eru í raun og veru innan tölfræðinnar (Gelman & Geurts, 2017; Gelman & Loken, 2014). Í könnuninni bárust 11.228 svör í allt en 10.267 sem rekja mátti til landsvæða (Tafla 2). Það gekk ekki í öllum tilvikum því sumir þátttakendur gáfu ekki upp hvar þeir byggju.

Tafla 2: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landsvæði 2016/2017 og 2020

LH*	Landsvæði	Íbúar, fjöldi	Íbúar 18 ára og eldri	Fjöldi svara '16'17	Fjöldi svara 2020	Núna / síðast
HB	Höfuðborgarsvæðið	233.034	181.354		1.438	
SN	Reykjanesbær	19.421	15.050	223	409	183%
SN	Grindavíkurbær	3.512	2.595	221	264	119%
SN	Suðurnesjabær	3.588	2.705	392	360	92%
SN	Sveitarfélagið Vogar	1.308	1.026	170	157	92%
VL	Akranes og Hvalfjörður	8.159	6.145	359	561	156%
VL	Borgarfjarðarsvæði	3.917	3.070	385	476	124%
VL	Snæfellsnes	3.947	3.063	297	485	163%
VL	Dalir	639	506	156	119	76%
VF	N-Vestfirðir	4.972	3.886	629	599	95%
VF	S-Vestfirðir	1.272	991	233	232	100%
VF	Strandir og Reykhólar	871	693	219	148	68%
NV	V-Húnavatnssýsla	1.211	951	286	251	88%
NV	A-Húnavatnssýsla	1.872	1.439	302	223	74%
NV	Skagafjarðarsýsla	4.239	3.313	327	336	103%
NE	Akureyri	19.025	14.417		762	
NE	Eyjafjörður	6.462	5.081		479	
NE	Þingeyjarsýsla	5.113	4.168		433	
AL	Fjarðabyggð og Suðurfirðir	5.072	3.842		399	
AL	Hérað og N-Múlasýsla	5.667	4.376		517	
SL	Árnessýsla	18.804	14.401	532	557	105%
SL	Rangárvallasýsla	3.894	3.109	415	366	88%
SL	Vestmannaeyjar	4.355	3.461	435	363	83%
SL	Skaftafellssýslur	3.780	3.128	368	333	90%
	Samtals	364.134	282.770	5.949	10.267	173%

*Skýring: LH (landhluti) er Suðurnes (SN), Vesturland (VL), Vestfirðir (VF), Norðurland vestra (NV) og Suðurland (SL)

Skipting þátttakenda eftir kyni var ásættanleg þegar hún var borin saman við hina raunverulegu dreifingu á viðkomandi svæðum en mun síðri þegar horft var til uppruna (Ísland/önnur lönd) en sérstaklega aldurs. Þátttaka útlendinga var miklu skárri en í könnuninni 2016 / 2017 eða 1.127 í stað 225. Hins vegar voru alltof margir innflytjendur sem kláruðu full lítið af könnuninni þannig að virk svör urðu einhversstaðar á milli 800-900. Þáttakan hefði alveg getað verið meiri meðal yngsta aldurshópsins (18-25 ára) og þess elsta (65 ára og eldri). Þennan veikleika skal hafa í huga við túlkun svara. Þó má segja að hluti af þátttökuleysi útlendinga og ungra sé ákveðinn skortur á samkennd¹ innan viðkomandi hópa. Þrátt fyrir veikleikana má segja að svörin endurspegli viðhorf á viðkomandi svæðum með viðunandi hætti eða gefi í það minnsta mikilvægar vísbendingar sem

¹ Hér er átt við þá tilfinningu að tilheyra samfélaginu, vera hluti af því, hafa áhuga á að móta það og vilja gera sig gildandi. Það er þekkt að ungt fólk á þessum aldri er skráð á sínu æskuheimili en er í rauninni búsett annars staðar vegna náms eða vinnu og er í rauninni með hugann við aðra hluti en samfélagsmál – einkum því sem snýr að því sveitarfélagi sem það ólst upp í. Margir útlendingar hugsa sér búsetu sína tímabundna og hafa ekki svo mikinn áhuga á samfélagsmálum þess staðar þar sem þeir búa fyrr en eftir ákveðinn tíma í nýja landinu og/eða eftir að hafa stofnað fjölskyldu. Þá er tungumálið líka hindrun til að byrja með því jafnvel þó könnunin sé nú lögð fyrir á ensku og pólsku þá þarf að skilja íslensku til að kynnast stöðu mála í nærsamfélagi viðkomandi. Þetta er trúlega algengara á svæðum sem hafa fleiri útlendinga hingað komna vegna starfa í ferðaþjónustu og jafnvel iðn frekar en sjávarútvegi eða umönnunarstörfum. Það er vegna þess að vöxtur í ferðaþjónustu og ýmsum iðngreinum er nýtilkomnari en í hinum greinum og því líklegri að þar sé fólk frekar nýkomið og jafnvel yngra og líti frekar á það sem ævintýri að fara til Íslands til að vinna fremur en að það sé komið hingað til frambúðar um leið og það lendir.

vert er að horfa til. Ekki var talin sérstök ástæða til að vigta niðurstöður m.v. aldursdreifingu, kyn og uppruna. Sú ákvörðun var borin undir aðra sérfræðinga í skoðanakannanagerð.

Tafla 3: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landshluta brotið upp eftir hópum

LH*	Landshluti	Allir	Ungir	Konur	Sveit	Innflytjendur
AL	Austurland	916	130	456	121	34
HB	Höfuðborgarsvæðið	1.438	514	863	6	621
NE	Norðurland eystra	1.674	224	895	310	59
NV	Norðurland vestra	810	105	441	260	23
SL	Suðurland	1.619	223	906	409	81
SN	Suðurnes	1.190	215	671	44	165
VF	Vestfirðir	979	155	544	128	28
VL	Vesturland	1.641	271	919	305	131
	Samtals	10.267	1.837	5.695	1.583	1.142

Til nánari glöggvunar var þátttaka einstakra hópa brotin upp eftir landsvæðum könnunarinnar (Tafla 2). Þar sést m.a. að innflytjendur eru óvenju fáir á sumum landsvæðum þar sem þeir eru fjölmennir eins og t.d. á Vestfjörðum. Hins vegar eru þeir hlutfallslega margir á höfuðborgarsvæðinu. Þá mættu vera fleiri þátttakendur búsettir í dreifbýli sum staðar á suðvestur horni landsins en það er nú m.a. vegna þess hve fáir þeir í reynd eru.

Tafla 4: Yfirlit þýðis og fjölda svara fyrir landsvæði brotið upp eftir hópum

LH*	Landsvæði	Allir	Ungir	Konur	Dreifbýli	Innflytjendur
HB	Höfuðborgarsvæðið	1438	514	863	6	621
SN	Reykjanesbær	409	88	225	8	129
SN	Grindavíkurbær	264	36	154	3	10
SN	Suðurnesjabær	360	66	195	18	15
SN	Sveitarfélagið Vogar	157	25	97	15	11
VL	Akranes og Hvalfjörður	561	90	312	30	41
VL	Borgarfjarðarsvæði	476	72	260	146	48
VL	Snæfellsnes	485	94	282	63	40
VL	Dalir	119	15	65	66	2
VF	N-Vestfirðir	599	80	320	41	18
VF	S-Vestfirðir	232	55	141	24	6
VF	Strandir og Reykhólar	148	20	83	63	4
NV	V-Húnavatnssýsla	251	42	144	106	9
NV	A-Húnavatnssýsla	223	21	112	65	6
NV	Skagafjarðarsýsla	336	42	185	89	8
NE	Akureyri	762	106	405	4	29
NE	Eyjafjörður	479	48	254	170	14
NE	Þingeyjarsýsla	433	70	236	136	16
AL	Fjarðabyggð og Suðurfirðir	399	59	195	23	17
AL	Hérað og N-Múlasýsla	517	71	261	98	17
SL	Árnessýsla	557	81	321	121	49
SL	Rangárvallasýsla	366	52	204	177	14
SL	Vestmannaeyjar	363	45	198	2	5
SL	Skaftafellssýslur	333	45	183	109	13
		10267	1837	5695	1583	1142

*Skýring: LH (landhluti) er Suðurnes (SN), Vesturland (VL), Vestfirðir (VF), Norðurland vestra (NV), Norðurland eystra (NE), Austurland (AL) og Suðurland (SL)

3 AÐFERÐIR

Rétt er að nefna að mikilvægt þótti að bæta meira af þáttum er tengjast umhverfismálum inn í búsetuskilyrði fólks eftir því sem sá málaflokkur hefur fengið aukna athygli á allra síðustu árum. Mikilvægt þótti að tengja þá líka nokkuð vel staðbundnum þáttum þannig að þetta endurspegladi upplifun fólks af umhverfismálum þar sem það býr. Fyrir valinu urðu loftgæði, ásýnd bæja og sveita ásamt almennri umgengni, sorpmál og umhverfismál almennt. Fyrir var þátturinn nálægð við fjölbreytta náttúru. Að auki var ákveðið að bæta við þættinum rafmagn eftir reynslu af miklu og langvarandi rafmagnsleysi víða um land í desember 2019.

Til þess að lengja ekki könnunina var ákveðið að henda nokkrum þáttum út á móti þannig að þeir héldust 40 talsins eins og í fyrri könnun og sameina tvo þeirra. Nánar er sagt frá því í kaflanum um temagreiningu.

3.1 AÐFERÐIR Í ÚRVINNSLU INNAN HVERS LANDSHLUTA

3.1.1 INNRI STÖÐU- OG MIKILVÆGISGREINING

Innri stöðu- og mikilvægisgreining gengur út á að skoða landsvæðið inn á við. Hún er tvískipt:

1. Staða og mikilvægi búsetuskilyrðanna eru þá sett fram eins og þau komu fyrir úr svörum viðkomandi könnunar. Þar er hægt að sjá hvernig búsetuskilyrðin komu út m.t.t. stöðu og mikilvægis gagnvart hvert öðru innan landsvæðisins.
2. Breytingar á stöðu og mikilvægi landshlutans á milli kannanna.

Niðurstöður könnunarinnar hafa nú verið settar fram í öðru skjali sem finna má með því að smella hér ([SMELLIÐ HÉR](#)). Svo hafa sérstakar greiningar verið gerðar fyrir stöku landshluta eða sveitarfélag ef slíkar óskir hafa borist. Framsetning greininganna hefur yfirleitt verið eins og fjallað verður um í þessum kafla.

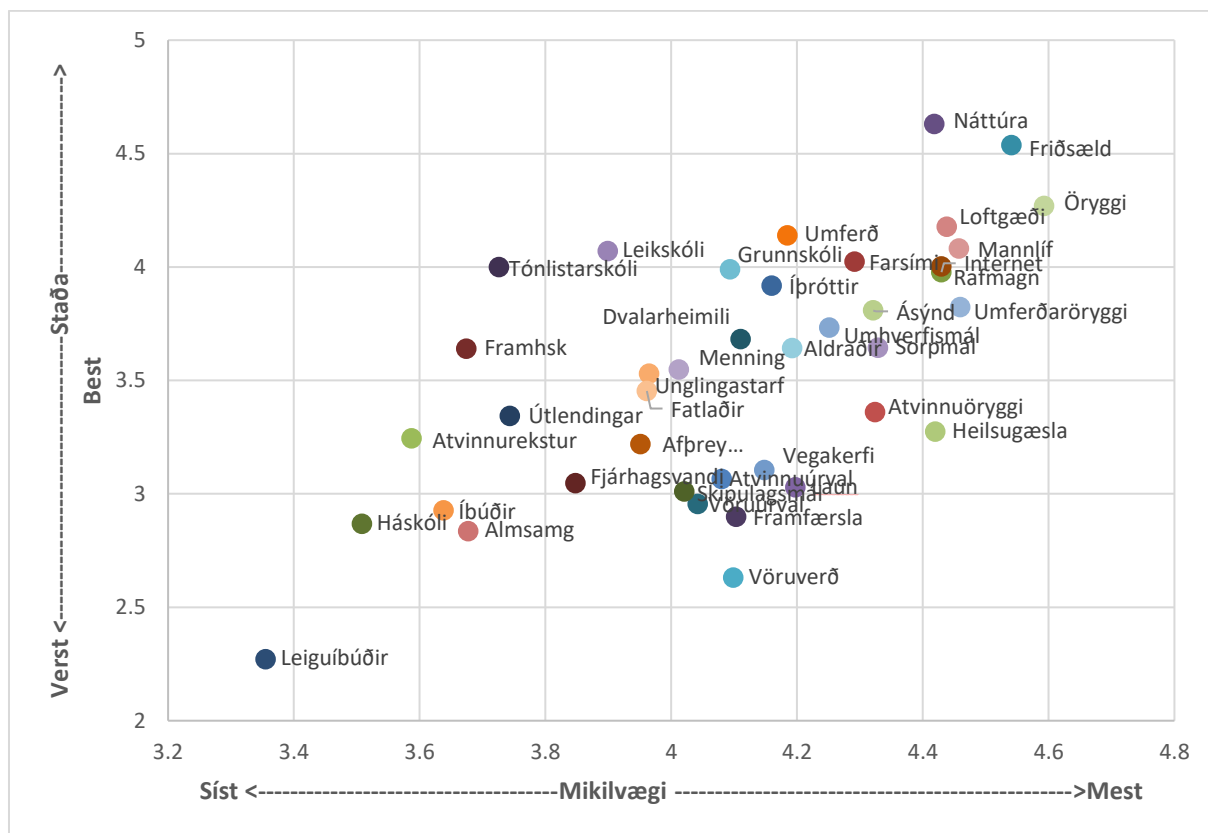
3.1.1.1 Staða og mikilvægi búsetuskilyrðanna

Hér verður greint frá fyrri hluta innri stöðu- og mikilvægisgreiningarinnar. Niðurstöður er snerta búsetuskilyrði (Tafla 5 er listi yfir þau) voru settar fram myndrænt (Mynd 2) þannig að á lóðréttu ásnum er staða búsetuþátta en mikilvægi fyrir áframhaldandi búsetu á lárétta ásnum². Til þess að framsetning yrði skýrari var ákveðið að stækka upp þann hluta af myndinni þar sem búsetuþættirnir lentu annars hefðu þeir lent í mun ógreinilegri kös.

Niðurstöður könnunarinnar er varðar búsetuskilyrði byggir á tveimur lokuðum spurningum þar sem fyrst var spurt: „Hvert er álit þitt á stöðu eftirfarandi þátta/málaflokka í þínu sveitarfélagi?“ Síðan voru tilgreindir 40 mismunandi þættir (Tafla 5) og þátttakendur beðnir um að velja á milli *mjög gott, frekar gott, hvorki/né, frekar slæmt, mjög slæmt* eða *vil ekki svara*. Næst var spurt: „Hver eftirfarandi þátta/málaflokka finnst þér skipta miklu eða litlu máli fyrir áframhaldandi búsetu þína í sveitarfélaginu?“ Þá gátu þátttakendur valið á milli *mjög miklu, frekar miklu, hvorki/né, frekar litlu, mjög litlu* eða *vil ekki svara*. Á grundvelli þessara svara voru reiknaðar út tvær meðaleinkunnir sem gátu verið á bilinu 1 til 5, ein fyrir stöðu og önnur fyrir mikilvægi þeirra þátta sem við köllum búsetuskilyrði hér. Meðaleinkunnirnar tvær, fyrir hvern þátt, voru síðan efniviðurinn í

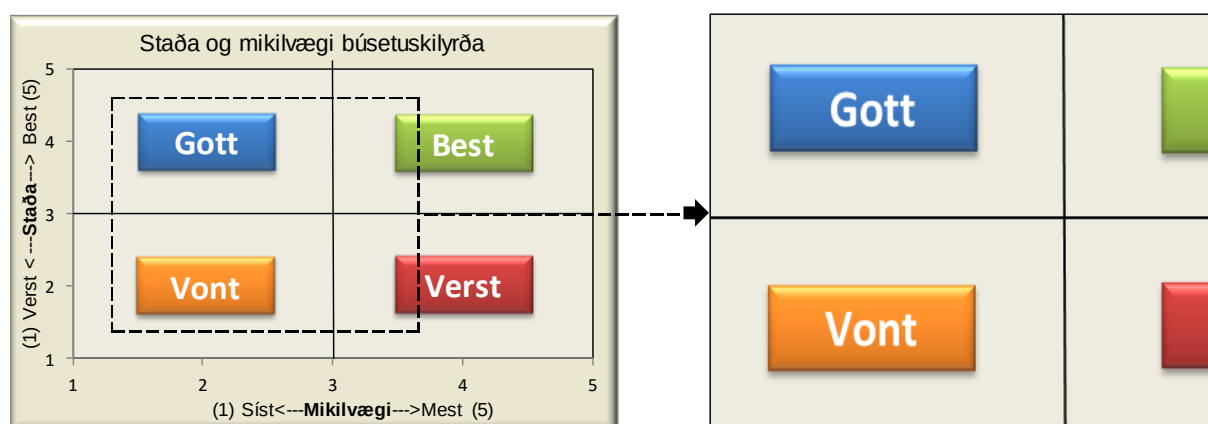
² Reiknuð voru út meðaltöl svaranna fyrir stöðu og mikilvægi hvers búsetuskilyrðis og niðurstöðurnar settar inn í punktarið. Hér er um meðaleinkunn að ræða á bilinu 1–5. Þeim mun hærri sem hún er, þeim mun betri er staða búsetuskilyrðanna og mikilvægari.

Þá greiningarmynd sem dregin er upp fyrir viðkomandi landsvæði sérstaklega³. Í rauninni má stilla upp mynd fyrir hvaða landsvæði sem er. Hér er dæmi um þessa mynd fyrir Ísland 2020 eða alla þátttakendur könnunarinnar (Mynd 2).

Mynd 2: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða á landinu öllu 2020

Þar sem hærri einkunn stóð fyrir góða stöðu og mikið mikilvægi var best fyrir viðkomandi landsvæði að hafa sem flesta þætti hægra megin efst í myndinni – þeim mun nær horninu efst til hægri, því betra (Mynd 3). Verst var fyrir viðkomandi landsvæði ef margir þættir lentu hægra megin neðst í myndinni – þeim mun nær horninu neðst til hægri, því verr. Á grundvelli myndarinnar mátti því greina veikleika og styrkleika viðkomandi landsvæðis.

Mynd 3: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða – skýringarmynd

³ Landsvæði hvers landshluta voru ýmist 3, 4 eða 5. Algengast var að landshluti væri brotinn upp í fernt.

3.1.1.2 Breyting stöðu og mikilvægi búsetuskilyrðanna á milli kannanna

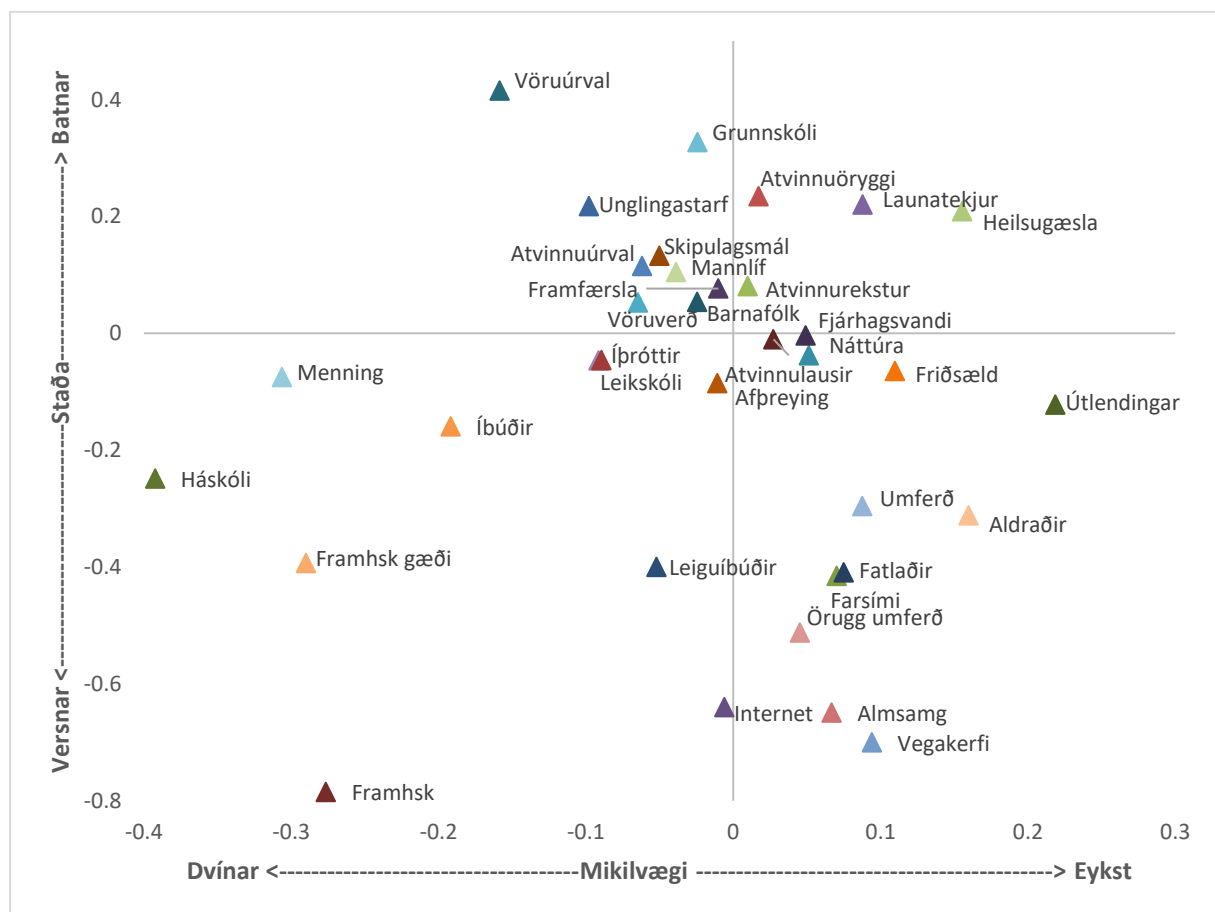
Hér verður greint frá seinni hluta innri stöðu- og mikilvægisgreiningarinnar og er það samanburður á búsetuskilyrðum tiltekins landshluta á milli kannanna. Samanburður á milli kannana (ef könnun hefur verið framkvæmd oftar en einu sinni sem átti bara við fimm landshluta að þessu sinni) er unninn þannig að fundin er breyting (frávik) þessara einkunnna á milli ára og myndræn framsetning er svipuð. Frávik, F , er fundið með því að draga meðaleinkunn fyrri könnunar, $\bar{E}_i$, frá meðaleinkunn núverandi könnunar, $\bar{E}_t$.

$$F = \bar{E}_t - \bar{E}_i.$$

Ef þetta frávik er jákvæð tala þá hefur staða batnað og/eða mikilvægi aukist á milli kannana en versnað eða dregið úr þeim ef talan er neikvæð.

Niðurstöðunum er stillt upp í línuriti (Mynd 4) þar sem breytingin á stöðu og mikilvægi þáttanna er að finna á ásunum. Þarna er um núllpunkt að ræða þar sem ásarnir skerast. Hægra megin við stöðuásinn hefur því mikilvægi þáttanna aukist á milli kannana en dregið úr því til vinstri. Að sama skapi hefur staða þáttanna batnað á milli kannana ef þeir eru fyrir ofan ás mikilvægis en versnað ef þeir eru fyrir neðan.

Bestu þróunina er því að finna í myndinni hægra megin efst vegna þess að þar hefur mikilvægi þáttanna aukist á milli kannana og staðan batnað. Verstu þróunina er hins vegar að finna í myndinni hægra megin neðst þar sem mikilvægi þáttanna hefur aukist og staðan versnað.

Mynd 4: Breyting á stöðu og mikilvægi búsetuskilyrða – skýringarmynd

Hægt er að reikna forgangskennitölu á grundvelli niðurstaðnanna. Það var ekki gert að þessu sinni. Hún er reiknuð þannig að fundin er einföld samtala af mikilvægis-einkunninni. Síðan er hún dregin frá tölunni 6. Með þessu fæst því há tala ef mikilvægið er „mikið“ og staðan „slæm“. Ef staðan er „best“ gefur það einkunnina 5 en er 1 ef hún er dregin frá 6. Ef staðan er „verst“ er einkunnin 1 en breyttist í 5 ef hún er dregin frá 6 í þessum útreikningi. Þannig getur forgangs-einkunnin orðið lægst 2 en hæst 10 og þar með mikilvægast að ráðast í aðgerðir á búsetskilyrðum með sem hæsta einkunn þar sem staðan er „verst“ og mikilvægi „mest“ og því hægt að kalla hana forgangskennitölu.

Þessari aðferð mætti líka beita til að bera saman landshluta eða einstaka hópa könnunarinnar eins og t.a.m. heimamenn og innflytjendur. Slíkar greiningamyndir voru unnar í úrvinnslu könnunarinnar og þá borin saman afstaða innflytjenda og heimamanna annars vegar og landsbyggðarinnar og höfuðborgarsvæðisins hins vegar (Vifill Karlsson & Helga María Pétursdóttir, 2021, bls. 23 og 25).

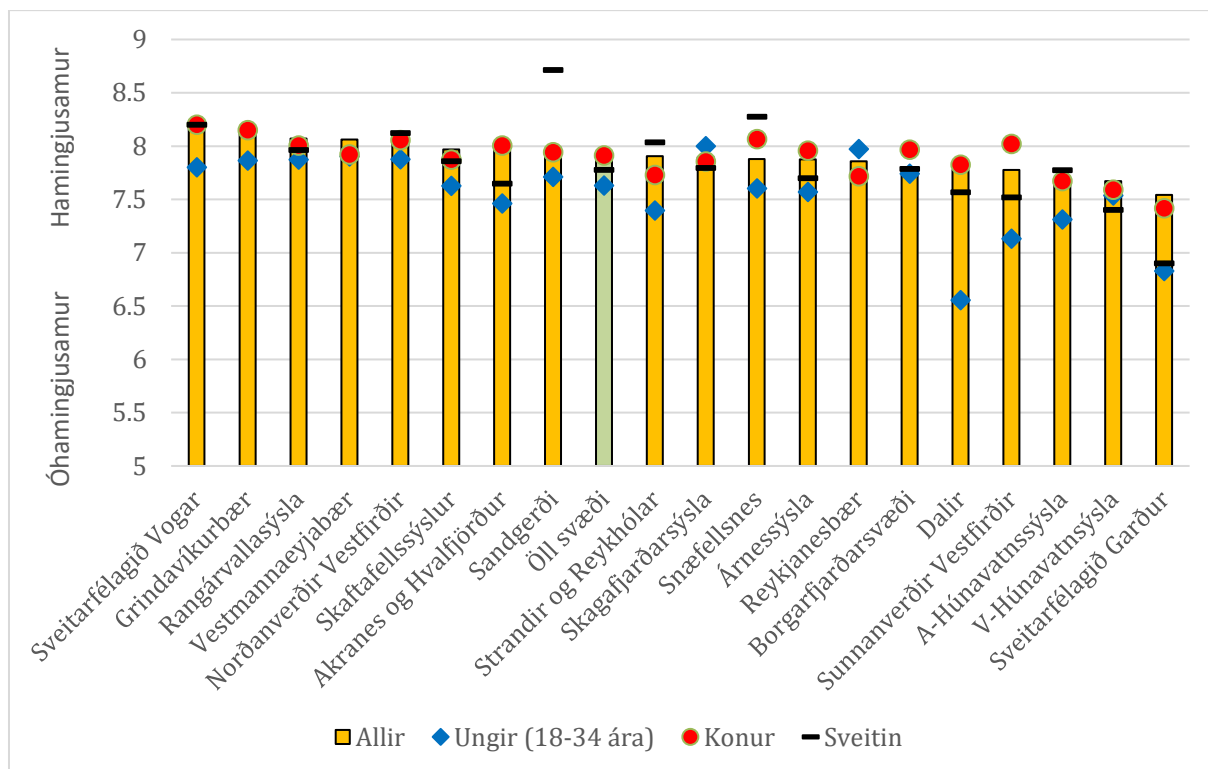
3.2 AÐFERÐIR Í SAMANBURÐI Á MILLI ALLRA LANDSHLUTA

Í þessari skýrslu er líka ætlunin að bera saman alla þessa 24 landshluta með ítarlegri hætti og verður þá annars konar aðferðum beitt sem þó eru byggðar á sama grunni. Útskýringar og lýsingar á þeim fara nú hér á eftir. Við köllum þær:

1. Ytri stöðu- og lýðfræðigreining
2. Ytri stöðu- og mikilvægisgreining
3. Ytri stöðu- og temagreining

3.2.1 YTRI STÖÐU- OG LÝÐFRÆÐIGREINING

Ytri stöðu- og lýðfræðigreining nýtir sér súlurit. Síðan er þeim raðað eftir stærð þannig að sú stærsta, eða besta útkoman, er lengst til vinstri og versta lengst til hægri. Síðan er afstaða fáeinna hópa dregin sérstaklega út. Það eru svör kvenna (einkennd með rauðum punkti), ungs fólks (einkennd með ljósbláum tígli) og þeirra sem búa í dreifbýli (einkennd með svörtu þverstriki). Öll gildin eru meðaltöl svaranna. Þessi framsetning gefur færi á að sjá hvort og hvernig afstaða kvenna, ungs fólks og þeirra sem búa í dreifbýli sé ólík öllum íbúum að jafnaði.

Mynd 5: Hversu hamingjúsamur ertu á skalanum 1 til 10

Konur og ungt fólk er skoðað sérstaklega hér vegna þess að komið hefur fram í einni rannsókn, (Vifill Karlsson, 2015) og reyndar fleirum, að þessir hópar virðast viljugri að flytja en jafnframt geti brottflutningur þeirra dregið allnokkurn dilk á eftir sér er frá líður. Þá er sveitin einnig dregin þarna fram þar sem hún hefur átt undir högg að sækja víða um land um langt árabil (Vifill Karlsson, 2015). Þó var öllum meðaltölum sleppt ef á bak við þau voru færri svör en 8 – sem gat verið í tilfelli fólks í dreifbýli Vestmannaeyja, Grindavíkurbæjar og fleiri sambærilegra samfélaga (Tafla 3).

3.2.2 YTRI STÖÐU- OG MIKILVÆGISGREINING

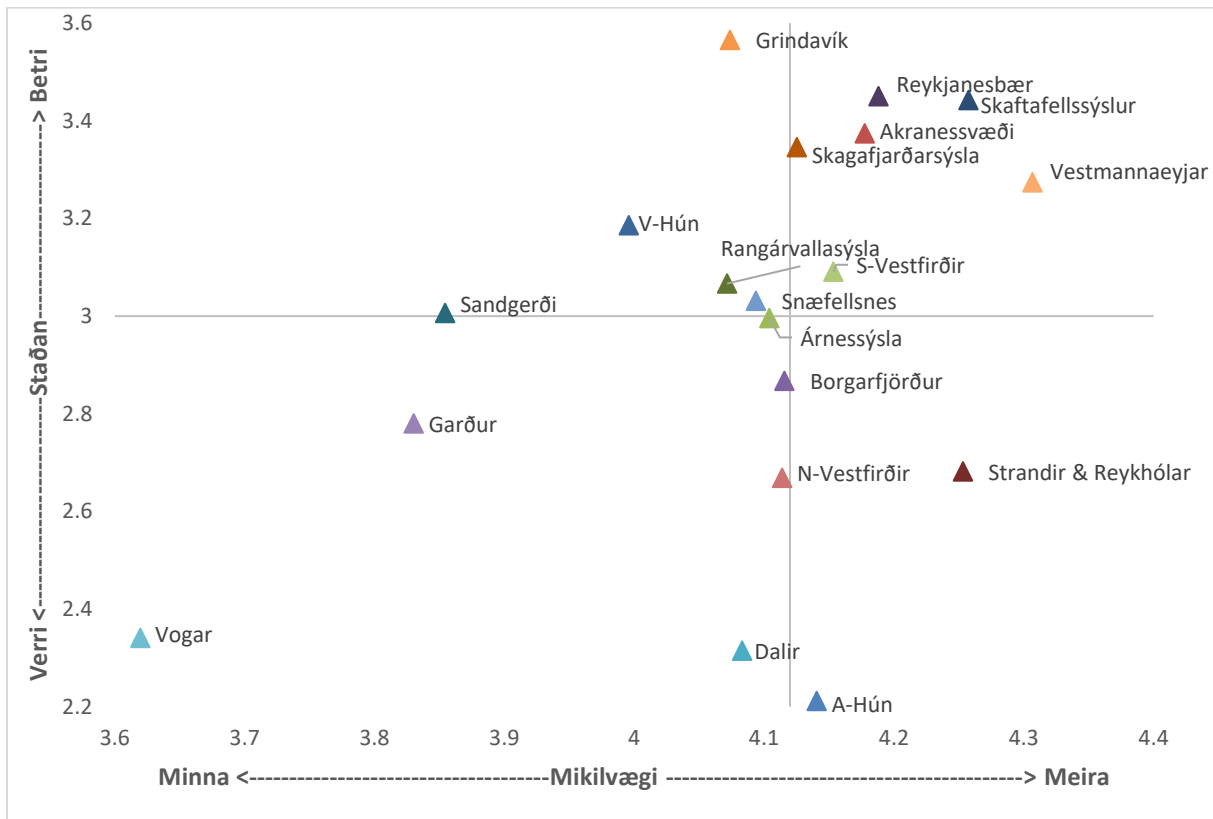
Ytri stöðu- og mikilvægisgreining er tvíþætt:

1. Landfræðileg frávíkagreining. Þá er myndrænn stöðu- og mikilvægis samanburður gerður á einu búsetuskilyrði hverju sinni og skoðaður á milli allra landshluta samtímis.
2. Sældarlífseinkunn. Þá eru einkunnir fyrir stöðu og mikilvægi búsetuskilyrðanna settar saman í einn pott, unnin frávik frá öðrum landshlutum og fundin einkunn til þess að sjá hvar landshlutarnir standa gagnvart hvor öðrum þegar horft er bæði til stöðu og mikilvægi búsetuskilyrðanna samtímis.

Í skýrslu Íbúkönnunar landshlutanna 2020 var sældarlífseinkunn og landfræðilegri frávíkagreiningu sleppt.

3.2.2.1 Landfræðileg frávikagreining

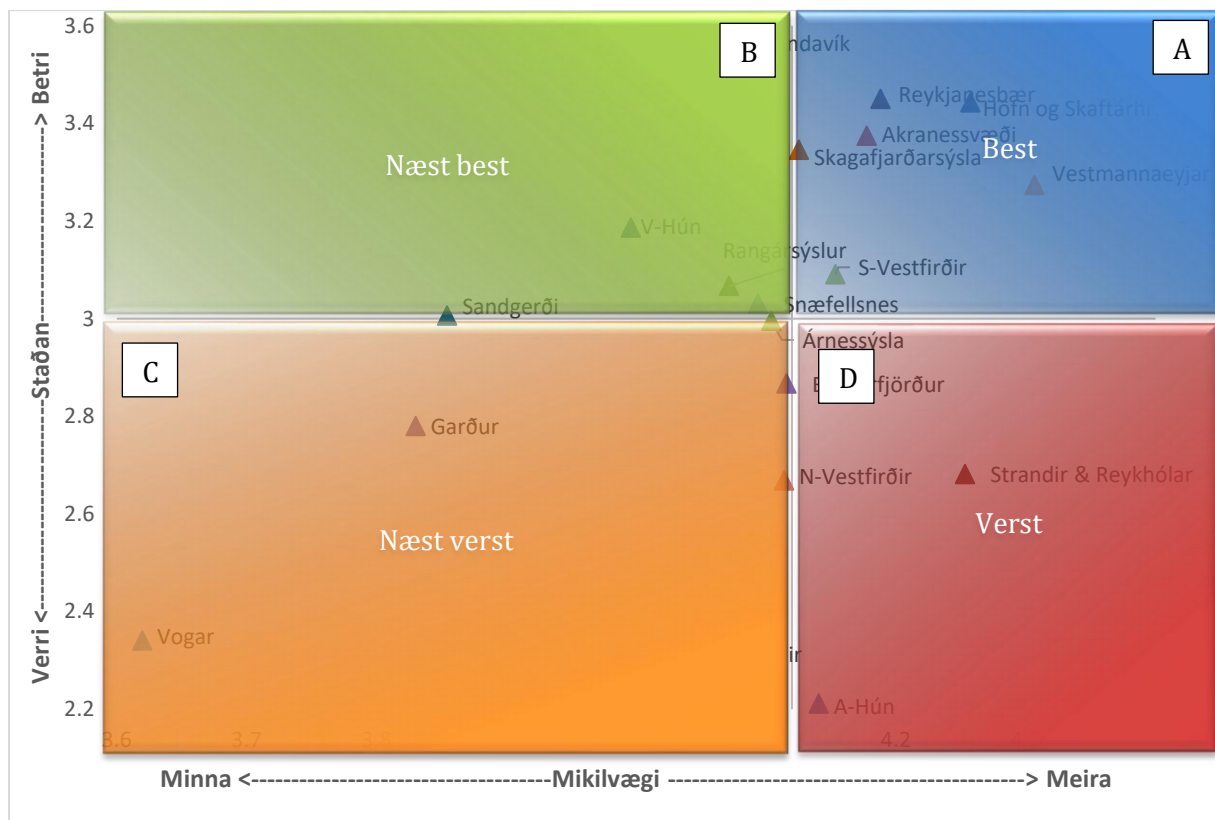
Í ytri stöðu- og mikilvægisgreiningu er reynt að bera saman stöðu búsetuskilyrða og mikilvægi fyrir áframhaldandi búsetu í einni mynd en jafnframt í samanburði við aðra landshluta sem tóku þátt í könnuninni. Aðeins einn þáttur (af 40) er skoðaður í hverri mynd. Meðaltal allra landshluta (þátttakenda) er að finna í skurðpunkti ásanna, sem er þá um 3 fyrir stöðuna og rúmir 4,1 í mikilvægi í myndinni hér (Mynd 6). Hér er um meðaleinkunn að ræða á bilinu 1-5. Myndin sýnir meðaleinkunn viðkomandi þáttar hjá öllum landshlutum könnunarinnar.

Mynd 6: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða - dæmi.

Myndin skiptist í fjóra fjórðunga. Verst er að lenda í þeim sem er niðri til hægri þar sem við sjáum m.a. A-Hún og Strandir og Reykhóla. Þar er staða þáttarins verri en að jafnaði í öðrum landshlutum og meira mikilvægi. Staðan er þeim mun verri því nær sem punkturinn er horninu neðst til hægri. Engan er að finna þar. Staðan er best ef punkturinn lendir í reitnum hægra megin uppi þar sem staðan er betri en að jafnaði annars staðar og mikilvægi meira. Næst best er að lenda í reitnum uppi til vinstri og þar á eftir til vinstri niðri.

Til þess að gera þetta enn greinilegra hafa litaðir kassar verið lagðir yfir fjórðungana í Mynd 6 og má sjá það í Mynd 7. Þar sést að það er verst að lenda í rauða kassanum, næstverst í þeim gula, næstbest í þeim græna og best í þeim bláa.

Mynd 7: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða atvinnuúrvals – dæmi með lituðum fjórðungum.

3.2.2.2 Sældarlífseinkunn

Gerð var tilraun til að reikna út sældarlífseinkunn til þess að finna landsvæðin með bestu og verstu búsetuskilyrðin að mati heimamanna. Það var gert með því að nýta landfræðilegu frávíksgreininguna á stöðu og mikilvægi búsetuþáttanna í einni tölu. Ef staða búsetuþáttarins var fyrir ofan meðaltal alls hópsins (blái og græni kassinn) var gefin hærri einkunn eftir því sem staðan var hærri og mikilvægið meira eða sem næst hornunum hægra megin efst (B og A). Ef staða þáttanna var lakari en meðaltal alls hópsins (guli og rauði kassinn) var gefin einkunn eftir því sem staðan var betri og mikilvægi minna eða í horninu efst vinstra megin (C og D). Útreikningarnir voru ekki flóknir. Fyrir gildin í bláu og grænu kössunum var notuð eftirfarandi aðferð:

$$B = s_i + m_i; s_i - \bar{s} \geq 0 \quad (j.1),$$

eða í rauninni samtala stöðu og mikilvægiseinkunnar og gat því mest náð 10 en lægst 2. Fyrir gildin í rauða og appelsínugula kassanum var þetta einkunnin á stöðunni að viðbættum sviganum 6 mínus einkunnin fyrir mikilvægið:

$$B = s_i + (6 - m_i); s_i - \bar{s} < 0 \quad (j.2).$$

Þannig dró einkunn mikilvægis úr einkunn búsetuskilyrðanna, gat þó aldrei orðið lægri en 1 en aldrei meiri en 5. Einkunnin hér gat því orðið mest 10 en lægst 1.

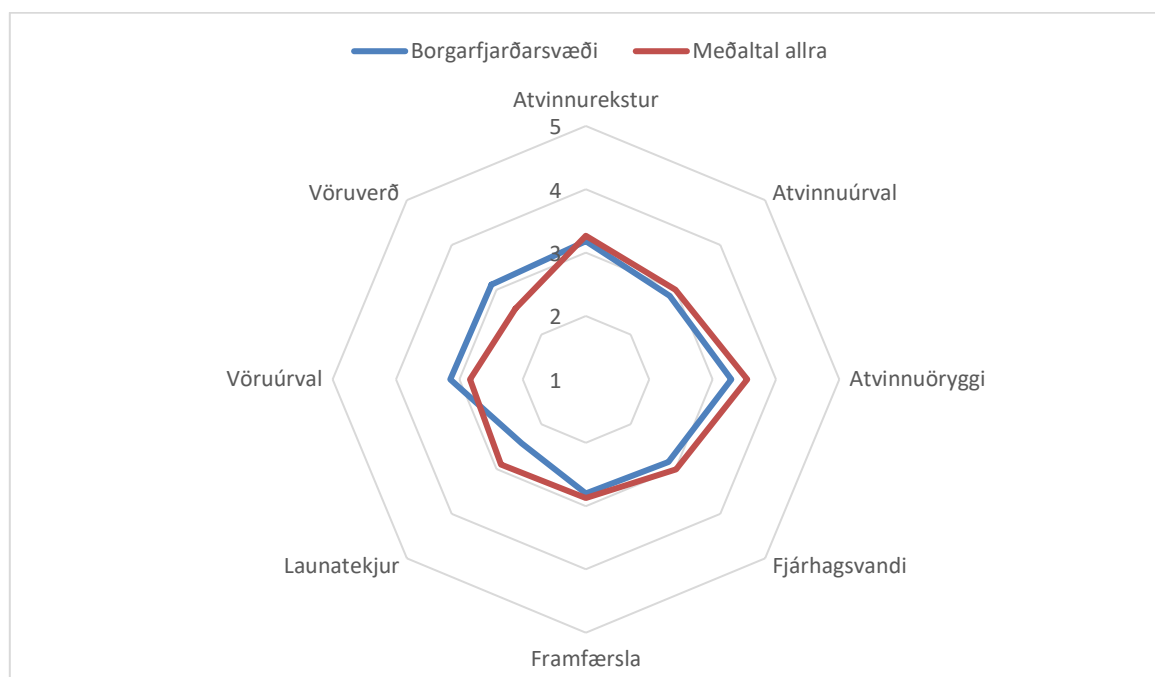
Síðan var ákveðið að gefa 30% bónus á útreiknaða einkunn í hvert skipti sem hún fór á milli lita til batnaðar til að umbuna sérstaklega fyrir það hvernig viðkomandi landsvæði stóð í samanburði við önnur landsvæði að mikilvægi og stöðu. Þannig var útreikningur samkvæmt (j.1) hækkaður um 30% ef einkunn var gul, grænar um 60% ofan á J.2 og bláar 90% á J.2.

3.2.3 YTRI STÖÐU- OG TEMAGREINING

Ytri stöðu- og temagreiningu var ekki beitt í Íbúkönnun landshlutanna 2020 heldur 2016/2017 og þá eingöngu kölluð temagreining. Hér verður bara sagt frá henni til að halda utan um þá möguleika sem eru fyrir hendi við úrvinnslu gagnanna.

Ytri stöðu og temagreining byggir á líkani sem hefur verið kennt við radar eða köngulóavef. Það virkar þannig að þeir 40 þættir sem kalla má búsetuskilyrði og spurt var um stöðuna á í könnuninum mátti setja saman í fimm flokka. Þeir voru kallaðir heimilin, innviðir, ríkið, samfélag og sveitarfélag og byggir eftirfarandi upptalning á þeim þáttum sem voru í könnuninni 2016/2017:

- *Heimili:* Möguleikar á eigin atvinnurekstri, fjölbreytt atvinnulíf, atvinnuöryggi, aðstoð við fólk í fjárhagsvanda, framfærslukostnaður, launatekjur, vöruúrval/þjónustuvæl og vöruverð.
- *Innviðir:* Nettengingar, framboð á húsnæði til sölu, framboð á húsnæði til leigu, nálægð við fjölbreytta náttúru, greið bílaumferð, vegakerfi, umferðaröryggi og almennt öryggi.
- *Ríkið:* Almenningsamgöngur, þjónusta við atvinnulausa, dvalarheimili aldraðra, farsíma-samband, námsmöguleikar á framhaldsskólastigi, gæði framhaldsskóla, námsmöguleikar á háskólastigi og gæði heilsugæslu/sjúkrastofnana.
- *Samfélagið:* Tækifæri til afþreyingar, þjónusta við aldraða, þjónusta við barnafólk, friðsæld, gott mannlíf, menningarlíf, gæði unglingastarfs og þjónusta við fólk af erlendum uppruna.
- *Sveitarfélagið:* Bókasöfn, þjónusta við fatlaða, félagsheimili, gæði grunnskóla, tækifæri til íþróttatómstundaiðkunar, gæði leikskóla, skipulagsmál og tónlistarskóli.

Mynd 8: Heimilin á Borgarfjarðarsvæði 2016

Meiri lýsingu á þessum 40 þáttum sem kölluð eru búsetuskilyrði hér og hvernig um þá var spurt má finna hér framar (í upphafi kafla 3.1) og orðstyttingar þeirra og merkingar í myndum aftar (í viðauka kafla 4.1). Hver þáttur fékk einkunn hér. Einkunnin gat hlaupið á 1 (staðan mjög slæm) til 5 (staðan mjög góð) og er það skalinn á radar líkaninu. Fyrst var meðaltal allra svara fundið og sett fram með rauðri línu. Síðan var meðaltal viðkomandi landsvæðis reiknað og sett fram með blárrí línu. Átta búsetuskilyrði voru undir hverjum flokki. Þess vegna voru átta horn á radarlíkaninu hér. Búsetuskilyrði voru almennt verri í viðkomandi sveitarfélagi en almennt meðal hinna 19 landsvæða, ef horn bláa átthyrningsins var fyrir innan rauða hornið (Mynd 8). Fjárhagsvandi, atvinnuöryggi og atvinnuúrval eru dæmi um þetta í flokknum *Heimilin á Borgarfjarðarsvæði* sem dæmi er tekið um hér til útskýringar. Búsetuskilyrði voru talin betri í viðkomandi sveitarfélagi en almennt meðal landsvæðanna 19 ef horn bláa átthyrningsins var fyrir utan rauða hornið. Vöruúrval og vöruverð eru dæmi um þetta í flokknum *Heimilin á Borgarfjarðarsvæði*. Þetta líkan gefur því nokkuð góða og skjóta yfirsýn yfir hvernig staðan er í viðkomandi flokkum á tilteknu landsvæði í samanburði við þau 19 landsvæði sem tóku þátt í könnuninni.

Eftirfarandi flokkun átti að gilda fyrir búsetuskilyrðin 2020 ef temagreiningu hefði verið beitt:

- *Heimili*: Möguleikar á eigin atvinnurekstri, fjölbreytt atvinnulíf, atvinnuöryggi, aðstoð við fólk í fjárhagsvanda, framfærslukostnaður, launatekjur, vöruúrval/þjónustuvall og vöruverð.
- *Innviðir*: Rafmagn, nettengingar, framboð á húsnæði til sölu, framboð á húsnæði til leigu, nálægð við fjölbreytta náttúru, greið bílaumferð, vegakerfi, umferðaröryggi.
- *Ríkið*: Umhverfismál almennt, loftgæði, almenningssamgöngur, dvalarheimili aldraðra, far-símasamband, námsmöguleikar á framhaldsskólastigi, námsmöguleikar á háskólastigi og gæði heilsugæslu/sjúkrastofnana.
- *Samfélagið*: Almennt öryggi, tækifæri til afþreyingar, þjónusta við barnafólk, friðsæld, gott mannlíf, menningarlíf, gæði unglingastarfs og þjónusta við fólk af erlendum uppruna.
- *Sveitarfélagið*: Ásýnd bæja og sveita ásamt almennri umgengni, sorpmál, þjónusta við fatlaða, gæði grunnskóla, tækifæri til íþróttatómstundaiðkunar, gæði leikskóla, þjónusta við aldraða, skipulagsmál og tónlistarskóli.

Þá höfðu verið felldir út fimm þættir á móti til þess að könnunin lengdist ekki eins og áður sagði en það voru gæði framhaldsskóla og þjónusta við atvinnulausa sem flokkaðir voru undir ríkið, félagsheimili og bóksöfn sem flokkuð voru undir sveitarfélagið og þjónusta við barnafólk sem flokkað var undir samfélagið.

Til þess að kapallinn gengi endanlega upp undir temagreiningunni var þátturinn öryggi fluttur úr innviðum í samfélag. Þá var þjónusta við aldraða flutt úr samfélagi í sveitarfélag.

Að síðustu var ákveðið að sameina þættina atvinnulausa og fólk í fjárhagsvanda: „Atvinnulausir“ eru í rauninni sameinaðir „Fólk í fjárhagsvanda“ og heitir eftir það „Aðstoð við atvinnulausa og fólk í fjárhagsvanda“. Það flokkast síðan undir heimilin. Þetta gleymdist hins vegar í framkvæmd könnunarinnar og stóð eingöngu sem „Fólk í fjárhagsvanda“. Skynsamlegt er að klára þessa breytingu í næstu könnun.

4 VIÐAUKI

4.1 MERKINGAR BÚSETUÞÁTTA EÐA BÚSETUSKILYRÐA, SKILGREININGAR OG FLOKKUN

Tafla 5: Merkingar á þáttum sem kallaðir eru búsetuskilyrði í þessari greiningarvinnu.

Merking í myndum	Merking í könnuninni	Þáttarflokkun
Afþreying	Tækifæri til afþreyingar	Samfélagið
Aldraðir	Þjónusta við aldraða	Samfélagið
Almsamg	Almenningssamgöngur	Ríkið
Atvinnurekstur	Möguleiki á eigin atvinnurekstri	Heimilin
Atvinnuúrval	Fjölbreytni atvinnulífs	Heimilin
Atvinnuöryggi	Atvinnuöryggi	Heimilin
Ásýnd	Ásýnd bæja og sveita ásamt almenntri umgengni	Samfélagið
Dvalarheimili	Dvalarheimili aldraðra	Ríkið
Farsími	Farsímasamband	Ríkið
Fatlaðir	Þjónusta við fatlaða	Sveitarfélagið
Fjárhagsvandi	Aðstoð við fólk í fjárhagsvanda	Heimilin
Framfærsla	Framfærslukostnaður	Heimilin
Framhsk	Námsmöguleikar á framhaldsskólastigi	Ríkið
Friðsæld	Friðsæld	Samfélagið
Grunnskóli	Gæði grunnskóla	Sveitarfélagið
Háskóli	Námsmöguleikar á háskólastigi	Ríkið
Heilsugæsla	Gæði heilsugæslu/sjúkrastofnana	Ríkið
Internet	Nettengingar	Innviðir
Íbúðir	Framboð á íbúðarhúsnæði til kaups	Innviðir
Íþróttir	Tækifæri til íþróttar/tómstundaiðkunar	Sveitarfélagið
Launatekjur	Launatekjur	Heimilin
Leiguíbúðir	Framboð á íbúðarhúsnæði til leigu	Innviðir
Leikskóli	Gæði leikskóla	Sveitarfélagið
Loftgæði	Loftgæði (engin loft-, svífryksmengun, útblástur o.þ.h.)	Ríkið
Mannlíf	Gott mannlíf	Samfélagið
Menning	Menningarlíf	Samfélagið
Náttúra	Nálægð við fjölbreytta náttúru	Innviðir
Rafmagn	Rafmagn	Innviðir
Skipulagsmál	Skipulagsmál	Sveitarfélagið
Sorpmál	Sorpmál	Sveitarfélagið
Tónlistarskóli	Tónlistarskóli	Sveitarfélagið
Umferð	Greið bílaumferð	Innviðir
Umhverfismál	Umhverfismál almennt	Ríkið
Unglingastarf	Gæði unglingastarfs	Samfélagið
Útlendingar	Þjónusta við fólk af erlendum uppruna	Samfélagið
Vegakerfi	Vegakerfi	Innviðir
Vöruúrval	Vöruúrval/þjónustuúrval	Heimilin
Vöruverð	Vöruverð	Heimilin
Örugg umferð	Umferðaröryggi	Innviðir
Öryggi	Almennt öryggi	Innviðir

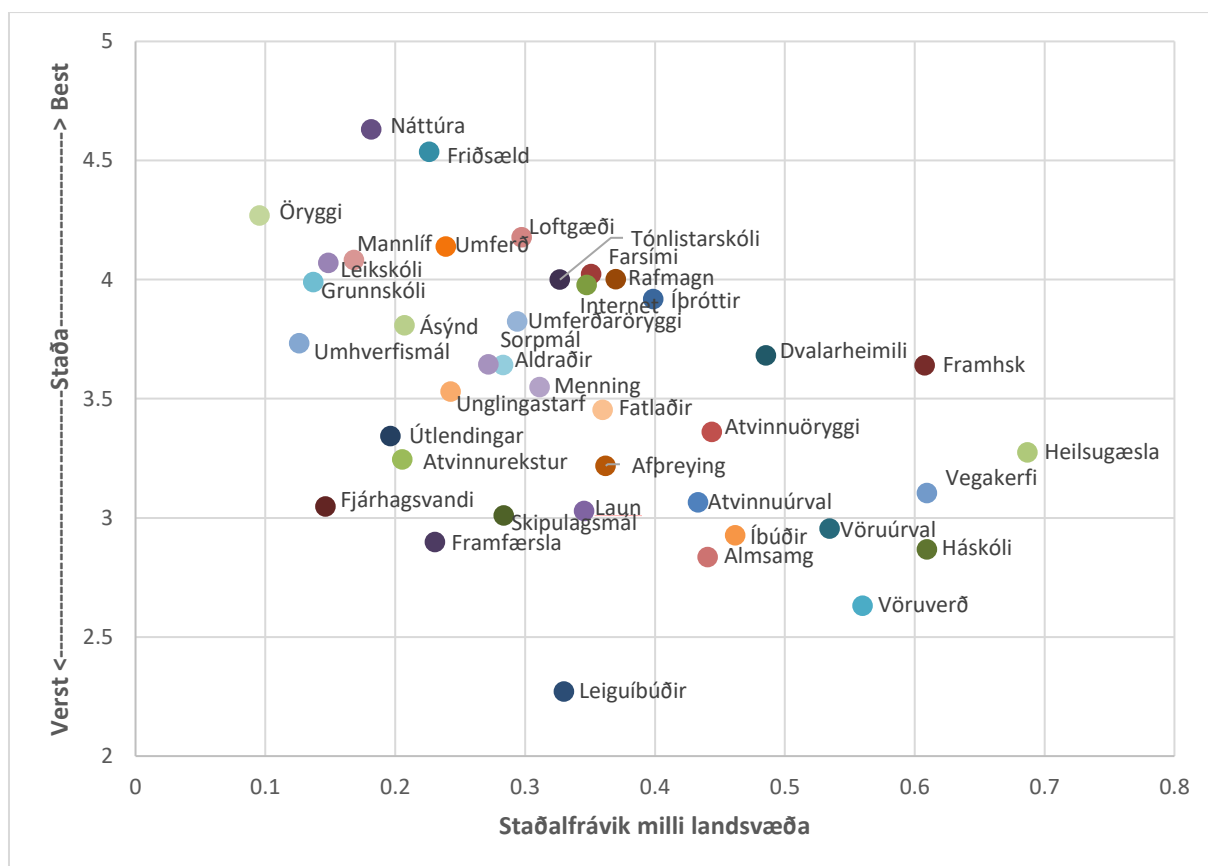
4.2 SKILGREINING LANDSVÆÐA

Tafla 6: Skilgreiningar landsvæða m.t.t. sveitarfélaga og landshluta.

Sveitarfélag	Landsvæði skýrslunnar	Landshluti
Sveitarfélagið Hornafjörður	Skaftafellssýslur	Suðurland
Vestmannaeyjabær	Vestmannaeyjabær	Suðurland
Sveitarfélagið Árborg	Árnessýsla	Suðurland
Mýrdalshreppur	Skaftafellssýslur	Suðurland
Skaftárhreppur	Skaftafellssýslur	Suðurland
Ásahreppur	Rangársýslur	Suðurland
Rangárþing eystra	Rangársýslur	Suðurland
Rangárþing ytra	Rangársýslur	Suðurland
Hrunamannahreppur	Árnessýsla	Suðurland
Hveragerðisbær	Árnessýsla	Suðurland
Sveitarfélagið Ölfus	Árnessýsla	Suðurland
Grímsnes- og Grafningshreppur	Árnessýsla	Suðurland
Skeiða- og Gnúpverjahreppur	Árnessýsla	Suðurland
Bláskógabyggð	Árnessýsla	Suðurland
Flóahreppur	Árnessýsla	Suðurland
Bolungarvík	Norðanverðir Vestfirðir	Vestfirðir
Ísafjarðarbær	Norðanverðir Vestfirðir	Vestfirðir
Reykhólahreppur	Strandir og Reykhólar	Vestfirðir
Tálknafjarðarhreppur	Sunnanverðir Vestfirðir	Vestfirðir
Vesturbyggð	Sunnanverðir Vestfirðir	Vestfirðir
Súðavíkurbhreppur	Norðanverðir Vestfirðir	Vestfirðir
Árneshreppur	Strandir og Reykhólar	Vestfirðir
Kaldrananeshreppur	Strandir og Reykhólar	Vestfirðir
Strandabyggð	Strandir og Reykhólar	Vestfirðir
Akranesi	Akranes og Hvalfjörður	Vesturland
Borgarbyggð	Borgarfjarðarsvæði	Vesturland
Dalabyggð	Dalir	Vesturland
Eyja- og Miklaholtshreppi	Snæfellsnes	Vesturland
Grundarfjarðarbæ	Snæfellsnes	Vesturland
Hvalfjarðarsveit	Akranes og Hvalfjörður	Vesturland
Skorradalshreppi	Borgarfjarðarsvæði	Vesturland
Snæfellsbæ	Snæfellsnes	Vesturland
Stykkishólmshreppi	Snæfellsnes	Vesturland
Helgafellssveit	Snæfellsnes	Vesturland
Sveitarfélagið Skagafjörður	Skagafjarðarsýsla	Norðurland vestra
Akrahreppur	Skagafjarðarsýsla	Norðurland vestra
Húnaþing vestra	V-Húnavatnsýsla	Norðurland vestra
Blönduóssbær	A-Húnavatnssýsla	Norðurland vestra
Sveitarfélagið Skagaströnd	A-Húnavatnssýsla	Norðurland vestra
Skagabyggð	A-Húnavatnssýsla	Norðurland vestra
Húnavatnshreppur	A-Húnavatnssýsla	Norðurland vestra
Grindavíkurbær	Grindavíkurbær	Suðurnes
Reykjanesbær	Reykjanesbær	Suðurnes
Suðurnesjabær	Suðurnesjabær	Suðurnes
Sveitarfélagið Vogar	Sveitarfélagið Vogar	Suðurnes
Akureyri	Akureyri	Norðurland eystra

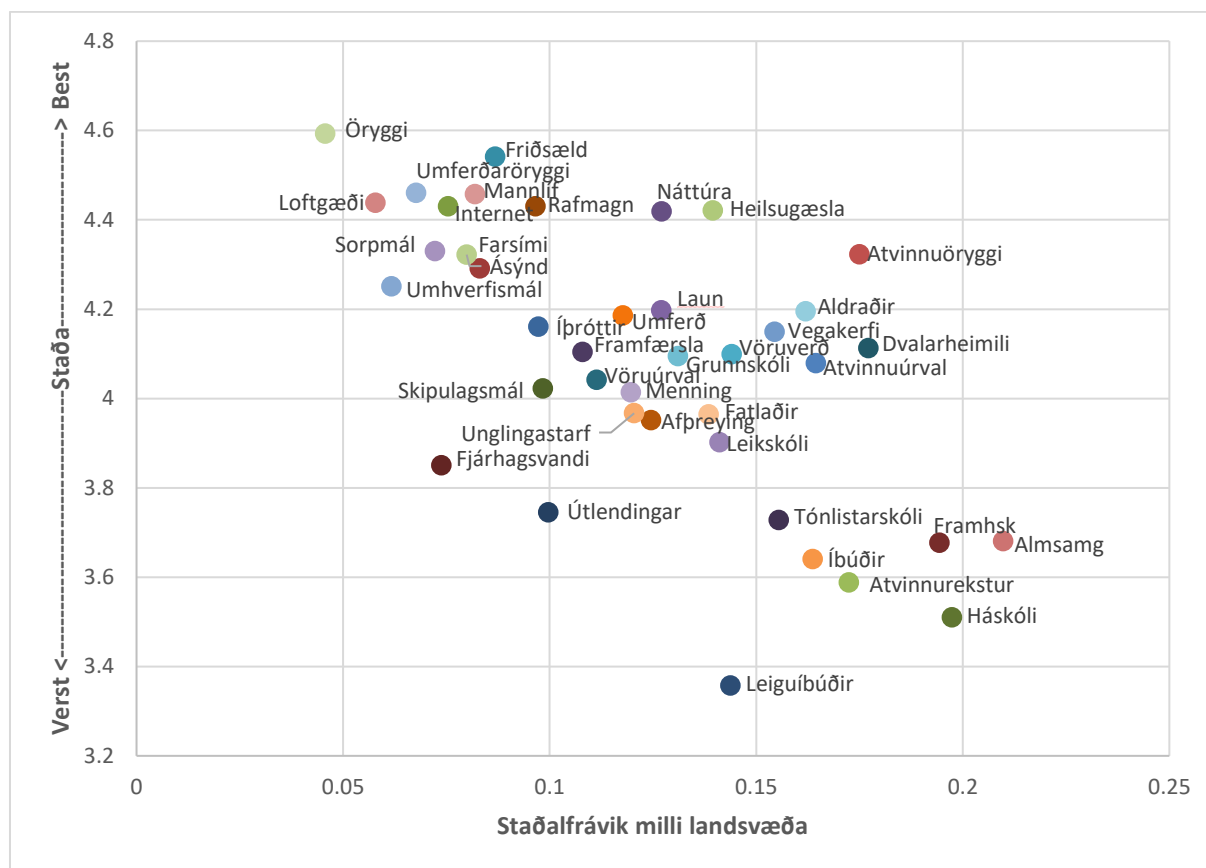
Norðurþing	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Fjallabyggð	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Dalvíkurbyggð	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Eyjafljörðarsveit	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Hörgárbyggð	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Hörgársveit	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Svalbarðsstrandarhreppur	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Grýtubakkahreppur	Eyjafljörður	Norðurland eystra
Skútustaðahreppur	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Tjörneshreppur	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Þingeyjarsveit	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Svalbarðshreppur	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Langesbyggð	Þingeyjarsýsla	Norðurland eystra
Seyðisfljörður	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland
Fjarðabyggð	Fjarðabyggð og Suðurfirðir	Austurland
Vopnafjarðarhreppur	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland
Fljótsdalshreppur	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland
Borgarfjarðarhreppur	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland
Breiðdalshreppur	Fjarðabyggð og Suðurfirðir	Austurland
Djúpavogshreppur	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland
Fljótsdalshérað	Hérað og N-Múlasýsla	Austurland

4.3 STAÐA BÚSETUSKILYRÐANNA OG STAÐALFRÁVIK MILLI LANDSVÆÐANNA

Mynd 9: Mikilvægi búsetuskilyrða í íbúakönnun 2020 ásamt staðalfrávik milli landsvæða
Þeim mun hærri sem hún er þeim mun betri er staða búsetuskilyrðanna og mikilvægari.

4.4 MIKILVÆGI BÚSETUSKILYRÐANNA OG STAÐALFRÁVIK MILLI LANDSVÆÐANNA

Mynd 10: Mikilvægi búsetuskilyrða í íbúakönnun 2020 ásamt staðalfrávik milli landsvæða
Þeim mun hærri sem hún er þeim mun betri er staða búsetuskilyrðanna og mikilvægari.

4.5 SPURNINGAR KÖNNUNARINNAR

Spurningar könnunarinnar voru 33 og hún var svona orðrétt.

Um könnunina

Íbúakönnun landshlutanna er á vegum allra landshlutasamtaka á landsbyggðinni, atvinnuþróunarfélaga og Byggðastofnunar. Hún er ætluð öllum íbúum sem náð hafa 18 ára aldri. Markmiðið er að kanna hver staða íbúanna er á vinnumarkaði, mat þeirra á búsetuskilyrðum, framtíðarvæntingar og almennri líðan – allt til að geta gert gott samfélag enn betra.

Könnunin er valkvæð og þér ber ekki nokkur skylda til að svara könnuninni eða einstökum hluta hennar.

Úrvinnsla könnunarinnar verður með sambærilegum hætti og þegar hún var framkvæmd síðast (sjá hér). Hún fer þannig fram að reiknuð verða meðaltöl og miðgildi svaranna eftir landshlutum

og stundum lýðfræðilegum hópum. Stundum er gerð aðhvarfsgreining. Ekki verða birtar upplýsingar sem rekja má til einstaklinga, í samræmi við lög nr. 90/2018 um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga.

Þá getur verið gagnlegt að nota viðbótarupplýsingar annars staðar frá til að fá greinilegri niðurstöður. Aldrei verða birtar aðrar en heildarniðurstöður þeirra hópa sem greinast þar.

Svör og niðurstöður könnunarinnar verða nýtt af öllum landshlutasamtökum, atvinnuþróunarfélögum og Byggðastofnun. Athygli skal vakin á því að jafnvel þó ekki sé verið að safna persónueinkennum (kennitölum eða ip-tölum) þá kann að vera hægt vegna tilviljana, þó litlar líkur séu á, að rekja stöku svar til þátttakanda ef borin eru saman svör tveggja eða fleiri spurninga t.d. ef aðili er eini verkfræðingurinn í viðkomandi sveitarfélagi. Slíkt verður þó aldrei nýtt á nokkurn hátt eða birt í neinni úrvinnslu á könnuninni.

Ef þú hefur einhverjar spurningar eða fyrirspurnir vegna könnunarinnar eða framkvæmd hennar, þá vinsamlegast hafðu samband við Vífil Karlsson hjá SSV í síma 4332314 eða 6959907.

1. Samþykkir þú að taka þátt í þessari könnun?
2. Kyn
3. Hvaða ár fæddist þú?
4. Hvert eftirfarandi lýsir heimili þínu best?
5. Býrðu í bæ eða sveit?
 - a. Ef bæ þá spurning 6 annars 7
6. Á hvaða stað (byggðakjarna) býrðu?
7. Í hvaða sveitarfélagi býrðu?
8. Hvað hefur þú búið lengi í sveitarfélaginu samtals (í árum talið)? Veldu þann árafjölda sem kemst næst hinu sanna.
9. Í hvaða landshluta býrðu?
10. Ertu með íslenskan ríkisborgararétt?
 - a. Ef nei þá spurning 11 annars 12
11. Hvað hefur þú búið lengi á Íslandi? Veldu þann árafjölda sem kemst næst hinu sanna. Má nálgja/áætla.
12. Hvert er álit þitt á stöðu eftirfarandi þátta/málaflokka í þínu sveitarfélagi? Vinsamlegast hakið við þar sem við á.⁴
13. Telur þú almennt séð, það vera gott eða slæmt að búa þar sem þú býrð?
14. Hver eftirfarandi þátta/málaflokka finnst þér skipta miklu eða litlu máli fyrir áframhaldandi búsetu þína í sveitarfélaginu?*
15. Finnst þér líklegt eða ólíklegt að þú eigir eftir að flytja búferlum á næstu tveimur árum? Hér er átt við flutninga frá sveitarfélaginu en ekki innan þess.
16. Ertu til í að greina frá helstu ástæðum þess hvers vegna þú telur líklegt að þú flytjir búferlum á næstu tveimur árum? (Opin spurning)
17. Hver er staða þín á vinnumarkaði? Vinsamlegast svarið því sem best lýsir þínum aðstæðum.
 - a. Ef þátttakandi merkir í stafi (launþegi, atvinnurekandi eða verktaki) þá spurning 18-24 annars beint á 25.

⁴ Undirþættir þessarar spurningar og spurningar 15 voru síðan þeir 40 sem koma fram í viðauka 6.1

18. Innan hvaða atvinnugreinar er þitt aðalstarf? Vinsamlegast svarið því sem best lýsir þínum aðstæðum.
19. Hversu langt er á milli heimilis þíns og vinnustaðar (í kílómetrum talið, u.þ.b.)?
20. Í hvaða sveitarfélagi starfar þú / er starfsstöð þín? Merktu við það sveitarfélag sem þú starfar mest í ef þú starfar í mörgum sveitarfélögum.
21. Til hvaða starfsstéttar telst þitt aðalstarf? Vinsamlegast svarið því sem best lýsir þínum aðstæðum.
22. Hvað hefur þú starfað lengi í núverandi starfi (ár)? Veldu þann árafjölda sem kemst næst hinu sanna. Má á nálgá/áætla.
23. Hvað hefur þú starfað lengi hjá núverandi atvinnurekanda (ár)? Veldu þann árafjölda sem kemst næst hinu sanna. Má á nálgá/áætla.
24. Hvert er starfshlutfall þitt? Þeir sem eru ekki í fullu starfi áætli starfshlutfall sitt (má vera gróflega áætlað) og gefi það upp í prósentum. T.d. ef aðili er í hálfu starfi velur hann 50% eða 150% ef hann er í einu og hálfu starfi (stöðugildi).
25. Hverjar eru heildartekjur þínar fyrir skatta á mánuði? Átt er við allar launatekjur, lífeyrir, námslán og atvinnuleysisbætur en ekki fjármagns-, leigutekjur eða barnabætur og aðrar bætur.
26. Hver er menntun þín? Merktu við allar prófgráður sem þú hefur lokið.
27. Hefur þú sótt eða varið tíma í sí- og endurmenntun, t.d. í formi námskeiða, fyrirlestra, formlegs náms o.s.frv. á sl. tveimur árum?
28. Hefur þú nýtt þér ráðgjafabjónustu á vegum landshlutasamtaka í formi ráðgjafar, styrkumsóknar og þess háttar sl. tvö ár? Landshlutasamtökin eru Heklan á Suðurnesjum, Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV), Vestfjarðarstofa, Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra (SSNV), Samtök sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra (SSNE) eða forverar þeirra (Atvinnuþróunarfélag Eyjafjarðar, Eyþing og Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga), Austurbrú á Austurlandi og Samtök sunnlenskra sveitarfélaga (SASS).
29. Hversu hamingjusamur/hamingjusöm ertu í dag á skalanum 1 til 10 þegar þú horfir til allra þátta í lífi þínu (algjörlega óhamingjusamur er 1 og gæti ekki verið meira hamingjusamur er 10)?
30. Ert þú í vanskilum?
31. Á heildina litið, hversu jákvætt eða neikvætt er viðhorf þitt til sveitarfélagsins sem þú býrð?
32. Hver eða hverjar eru helstu ástæður fyrir viðhorfi þínu í spurningunni á undan?
33. Er það eitthvað sem þú vilt láta koma fram að lokum?

4.6 STÆRÐ ÚRTAKS MEÐ TILLITI TIL ÞÝÐIS

Tafla 7: Stærð úrtak og þýðis

Stærð þýðis	Minnsta úrtak sem gefur öryggismörk 95% og öryggisbil +/-2-5%	
	+/-5%	+/-2%
Óendanleg	384	2.401
10.000.000	384	2.400
5.000.000	384	2.400
1.000.000	384	2.395
500.000	384	2.390
100.000	383	2.345
50.000	381	2.291
25.000	378	2.191
20.000	377	2.144
10.000	370	1.936
5.000	357	1.622
2.000	322	1.091
1.000	278	706
500	217	414
200	132	185
100	80	96
50	44	49

Heimild: (Veal, 2006).

5 HEIMILDASKRÁ

- Gelman, A., & Geurts, H. M. (2017). The statistical crisis in science: how is it relevant to clinical neuropsychology? *The Clinical Neuropsychologist*, 31(6-7), 1000-1014.
doi:10.1080/13854046.2016.1277557
- Gelman, A., & Loken, E. (2014). The statistical crisis in science. *American scientist*, 102(6), 460-465. sótt á:
<http://www.stat.columbia.edu/~gelman/research/published/ForkingPaths.pdf>
- Veal, A. J. (2006). *Research methods for leisure and tourism: A practical guide* (Vol. 3). Harlow, UK: Pearson Education.
- Vífill Karlsson. (2015). Börn í sveitum á Vesturlandi. *Hagvísir Vesturlands*, 15(1), 1-21. Sótt á:
http://ssv.is/Files/Skra_0073188.pdf
- Vífill Karlsson. (2015). Interregional Migration and Transportation Improvements in Iceland. *International Regional Science Review*, 38(3), 292-315.
- Vífill Karlsson. (2017). Íbúakönnun á Vesturlandi: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi. Sótt á: http://ssv.is/Files/Skra_0067148.pdf
- Vífill Karlsson & Helga María Pétursdóttir. (2021). Íbúakönnun landshlutanna 2020: Staða og mikilvægi búsetuskilyrða. *Deigla*, 1(1), 1-114.